

БЪЛГАРСКИ
ФОНД
ЗА
ЖЕНИТЕ

По пътя. Предизвикателства пред идентификацията на жени, жертви на трафик сред секс работнички

1. Въведение

Настоящият анализ има за цел да обобщи основните изводи от проведени дискусии и индивидуални интервюта с жени, предоставящи сексуални услуги в София, Враца и Монтана. Жените, предоставящи сексуални услуги, са изключително уязвими към трафика на хора с цел сексуална експлоатация както в страната (вътрешен), така и в чужбина (външен).

Предходни изследвания и наблюдения на екипа сочат, че трафикантите се насочват към момичета с рисково поведение, които предоставят сексуални услуги заради зависимости, поради бедност и спешна необходимост от средства, като им обещават, че ако работят за тях, ще са в състояние да генерират значително по-големи приходи в чужбина или в по-голям туристически град. Предходни изследвания сочат, че в България огромна част от проституцията е завладяна от организираната престъпност.¹ При все това в България липсва целенасочено внимание, превенционни кампании и усилия, които да са насочени към жените, които предоставят секс услуги. Неблагоприятните обществени нагласи водят до презумпция както сред обществото, така и сред представители на институции, че щом жените проституират, те „сами са си виновни“, ако попаднат в схема на трафик и експлоатация. След приключването на програмата за Глобалния фонд за ХИВ и СПИН с тази група почти не се работи както по линия на здравни проблеми, така и по линия на намиране на алтернативна заетост и възможност за социална реинтеграция. Изоставени на пътя, жените в проституция са лесен улов за сводници и трафиканти.

Настоящият анализ е изготвен в рамките на проект на фондация „Дигнитата“, реализиран с финансовата подкрепа на Български фонд за жените. Проектът цели да овласти жени, предоставящи сексуални услуги, като ги подпомогне със социална и правна помощ. Целта е да бъдат оценени рисковете от трафик с цел сексуална експлоатация и да се намали рискът от маргинализация. В рамките на проекта е предоставена правна помощ за решаване на правни казуси (задържания, повдигнати обвинения по чл. 329 от НК, който гласи *„Пълнолетно работоспособно лице, което продължително време не се занимава с общественополезен труд, като получава*

¹ Риск монитор, Проституция и сексуална експлоатация в България, София, 2010.
<https://www.riskmonitor.bg/bg/report/prostitutsiya-i-seksualna-eksplotatsiya-v-balgariya>

нетрудови доходи по непозволен или неморален начин, се наказва ...“.), които биха могли да доведат до допълнителна маргинализация. В рамките на проекта фондация „Дигнита“ предоставя правна помощ на жена, която проституира и попада в клопката на трафиканта си. Съвместно с жалбоподателката „Дигнита“ води дело в Европейския съд по правата на човека, където претендира, че в България жалбоподателката не може да получи обезщетение за всички вреди, които е претърпяла като жертва на трафик с цел сексуална експлоатация. В България нейният иск за обезщетение за имуществени вреди е отхвърлен на основание, че доходите от платени сексуални услуги са „неморални“ и че за нея липсва правно основание да ги придобие.

Ето защо настоящият анализ няма основите и претенциите на научно изследване, а по-скоро има за цел да обобщи основните наблюдения на екипа, събрани в процеса на работа с жените, които предоставят сексуални услуги. Предвид липсата на актуална информация за профила и потребностите на тази целева група, целта на настоящото обобщение е да послужи на специалисти, които работят със социално уязвими лица, както и да бъде отправна точка за по-дълбоки изследвания и дебат за необходимостта от защита на проституиращите лица от трафика на хора с цел сексуална експлоатация. Едно по-задълбочено изследване би позволило да се сензитизира общественото внимание относно профила и ситуацията на жените, предоставящи сексуални услуги, с цел преодоляване на стигматизация и крайно негативни обществени нагласи. В дългосрочен план подобни анализи и изследвания биха послужили за отваряне на обществения дебат по отношение на проституцията в България.

В рамките на проекта бяха проведени 4 дискусии и срещи на терен с общо 17 секс работнички от различни сегменти на проституцията. Целта на дискусиите бе да се провери за различни признаци на трафик с цел сексуална експлоатация, да информират жените какви са рисковете от попадане в трафик, къде биха могли да потърсят подкрепа, да ги насочат и посъветват по отношение на решаване на текущи здравни и социални казуси, както и да изградят представа за основните им правни проблеми.

Дискусиите бяха проведени в „защитена“ среда, в неформална обстановка, която би предразположила за споделяне на житейски опит. Срещите протичаха под формата на свободна дискусия. Тя бе стартирана чрез специална презентация, която представя индикатори за трафик, описва казуси и права, и предоставя полезна информация по здравни и правни теми. Темите в рамките на дискусиите бяха предлагани и от самите участнички - както според локацията, така и според сегмента, в който момичетата работят. Преди и след дискуссионната част момичетата имаха възможност да останат на кафе с представители на екипа и да обсъдят индивидуални и конкретни казуси при необходимост и желание от тяхна страна. Предизвикателството при този подход бе, че някои от момичетата, които първоначално проявяваха интерес, в последствие не се явяваха на срещите. Ето защо екипът прецени и предвиди и работа на терен на места, на които жените работят. Този подход се оказа изключително удачен и всяка една жена прояви желание да поговори, да се оплаче, да се информира и да се откъсне от ежедневната си работа. В единия от случаите екипът бе под наблюдение от сводниците на момичетата, поради което срещата бе по-кратка от останалите.

Докладът е разделен на две части съгласно сегментацията на пазара на секс услуги, тъй като предизвикателствата за всяка група са различни. Доклад на Центъра за изследване на демокрацията дели пазара на секс услуги в България на три основни сегмента. Трите сегмента са със специфична клиентела, място за предоставяне и цени на услугите. Най-ниският сегмент представлява предоставянето на секс услуги на открити публични места – пътища, магистрали, автогари, мостове и улици в близост до централната част на градовете. В рамките на проекта бяха проведени дискусии с момичета, които работят в този сегмент във Враца, в Монтана, на пътя между Враца и Монтана, на Ботевградско шосе, в близост до изходите от София и Монтана.

1 Работа на терен и по пътя E79 в близост до Монтана.

Вторият сегмент представлява проституцията на закрито, в която жените предоставят секс услуги в апартаменти и масажни студия. В рамките на проекта бяха проведени дискусии със секс работнички в София, които работят или са работили в този сегмент. Според доклада на Центъра за изследване на демокрацията това представлява най-големият пазарен дял.

Друг сегмент – най-високото ниво от проституцията на закрито, са секс услугите в еротични барове и клубовете, където цените на услугите са по-високи от предходните два. Често в баровете услугите включват и осигуряването на компаньонки. Според Центъра за изследване на демокрацията най-люксовото ниво в този сегмент са еротичните барове и клубове, където момичетата често печелят допълнително от танци и поръчани от клиентите питиета. Популярна е и „скритата проституция“, при която в заведения (най-често стриптийз барове) танцьорките предоставят и секс услуги, като работодателят често не знае или не се интересува от това. В рамките на настоящия проект проведохме срещи с 5 момичета, които работят в този сегмент на проституцията.

Третият сегмент включва и луксозната проституция. В този сегмент най-често различни бизнес структури прикриват предлаганите високоплатени секс услуги. Секс услугите се предлагат чрез модни и рекламни агенции, агенции за модели, както и импресарски компании, работещи с танцови трупи и поп-фолк изпълнителки. В рамките на настоящия проект проведохме дискусия с едно момиче, което работи във висок сегмент, като предоставя сексуални услуги както в България, така и в чужбина. Тъй като респондентката ни бе само една, това не предоставя възможност за изготвяне на общи наблюдения и изводи за този сегмент.

2. Улична проституция

При проведените срещи със секс работнички, предоставящи услуги в най-ниския сегмент на пазара – уличната проституция, стана ясно, че в повечето случаи проституиращите жени работят със сводник, с когото живеят на семейни начала. От интервютата с жените, които работят в областта на Монтана, стана ясно, че заработените средства от секс услуги се използват за отглеждането на децата, както и за покриването на разходите на домакинството. Някои от проституиращите лица споделиха, че често средствата им са изхарчени за алкохол или хазартни дейности от техните партньори. Жените споделиха, че сводниците често проявяват насилие. Някои от жените споделиха, че са били обект на насилие /сексуално и физическо/ като непълнолетни. Повечето от жените споделиха, че проституират от непълнолетна възраст.

Една част от жените, които работят на път Е79 между Враца и Монтана, споделиха че са се завърнали в България след започването на Ковид кризата и затварянето на ПУФ-овете в Германия. Въпреки че в България имат много по-ниски доходи, една част от тях споделиха, че тук могат да оставят по-голям дял от приходите за себе си, докато в Германия и други държави, в които проституцията е легализирана, голяма част от приходите покриват разходите за квартира и също така са изземани от сводниците.

Интересно наблюдение, което възникна след срещите със секс работничките около Монтана е, че те избягват да работят по апартаменти и по адреси, тъй като според тях рискът е по-голям. Тъй като те не познават местата, на които отиват и не познават клиентите, те се чувстват уязвими. На пътя считат, че по-лесно могат да си тръгнат в случай на рискова ситуация и се чувстват по-сигурни, тъй като знаят че има полицейски коли наоколо. Сводниците на момичетата и жените не са в близост до тях, те пътуват сами с таксата до пътния участък, тяхното работно място. Сама по себе си тази ситуация създава парадокс спрямо елемента „охрана” в ролята на сводниците.

В един от случаите жената сподели за предходен опит със сводник, който изземал приходите ѝ изцяло, инвестирал в коли и недвижимо имущество и държал още момичета. Мъжът бил осъден за сводничество, но жената е отказала да свидетелства срещу него. В крайна сметка е получил присъда, но жената не получила никакъв дял от имуществото и се е върнала в ситуация на крайна бедност. Това я е подтикнало да се върне отново на пътя и да предоставя сексуални услуги. В друг сходен случай, подпомогнат с правна помощ в рамките на настоящия проект, сводникът, осъден за трафик на хора, иззема всички доходи на момичето, като „в замяна” ѝ предоставя подслон, прехрана, джобни пари и дрехи за работа.

За разлика от Монтана една част от секс работничките във Враца работят по обяви и ходят на адреси - в квартири или апартаменти. Тази тенденция се засилва след затваряне на някои ключови заведения в града. В следствие жените започват да работят по обяви или пък на Ботевградско шосе. По отношение на повдигнати обвинения по член 329 от НК участничките споделиха, че във Враца се случва да бъдат задържани и беседвани секс работнички, но обвинения не се повдигат.

Участничка в дискусиите, проведени във Враца, споделя, че сводникът ѝ прибира 50% от приходите от секс работа, като другите 50% остават за нея. Жената твърди, че

1 Работа на терен и по пътя E79, в близост до Монтана

приходите, които сводникът отнема са му необходими, за да ѝ обезпечи транспорт и „охрана“. „Сама – не. Всякакви идват. Клиентът може да ти навреди.“ Жената твърди, че има история на насилие от клиент като непълнолетна и за това предпочита да работи с някой, който да я „пази“ и да се „грижи“ за нея. При отказ за предоставяне на секс услуги, обаче, тя търпи глоби и трябва да има „основателна причина“. Жената потвърждава, че секс работничките най-често живеят на семейни начала с мъжете, които „ги пазят“. Според нея „той и е гадже, баща, мъж, но не ѝ е сводник...Ако той има и други момичета, тогава е сводник, но ако има само мен - не е.“

По отношение на момичетата, които искат да се откъснат от своите „покровители“ и дори свидетелстват срещу тях, тя смята че момичетата „лъжат“, защото искат да си разчистят сметките с бившите си „закрилници“.

Въпреки че в хода на дискусиите с жените, предоставящи секс услуги в най-ниския сегмент – улична проституция, възникнаха някои от индикаторите за трафик с цел сексуална експлоатация, нито една от участничките не се самоопределяше като „жертва“ на престъпление, нито дори на несправедливост. Основните причини за това са, че най-често жените са претърпели насилие в ранна възраст и в следствие са били обект както на физическо, така и на сексуално насилие. Това води до „нормализиране“ на насилието и до приемането му като част от ежедневието. Същевременно фактът, че

жените живеят на семейни начала с техните сводници, затруднява обективната им преценка върху ситуацията и експлоатацията на техния труд. Може да се предположи и наличието на Стокхолмски синдром.

В някои от случаите жените се оплакаха, че техните мъже пропиват или изхарчват на хазарт заработените от тях средства и не остават за децата, но реакцията им е да се опитат да „скътат“ някои от приходите за деня, вместо да търсят изход от ситуацията. Стремещът им не е в посока независимост и прекратяване на експлоатационните и насилствени взаимоотношения. Насилието се релативизира, участничките споделят за ситуации, в които са били и по-зле /както в случая на осъден за сводничество партньор/, за други жени, чиито сводници упражняват ежедневно физическо насилие („той я пребива всеки ден“) и съответно намират настоящата ситуация за приемлива. При обсъждането на необходимостта от достъпна правна помощ, някои от жените споделиха, че има нужда и от предоставянето на психо-социални услуги. Разказваха за техни близки, които предоставят секс услуги и които освен физическата зависимост за защита, или пък страха от евентуално насилие, изпитват и емоционална обвързаност с техните партньори. Голяма част страдат от депресия или психични разстройства и сводниците използват тези уязвимости, карайки жените да вярват, че „никой не би ги взел такива“.

Същевременно липсва критична оценка на ролята и приноса на мъжете в дейността, която те упражняват, която да обяснява защо жените се насочват към тях или споделят приходите си. Жените рядко даваха примери за съществен принос на мъжете им, с изключение на „транспорт“, „охрана“ (в случаите от Враца). В някои от случаите жените обясняваха, че мъжете се грижат за децата, въпреки че поясняваха, че това са по-скоро техните майки, т.е. бабите на децата. Вероятно избягваха да споделят за другите дейности на своите сводници и съпрузи, тъй като дейностите са незаконни, или за да не стане ясно сводничеството, което е наказуемо.

3. Клубна проституция

В дискусиите с жените, предоставящи секс услуги в нощни барове и клубове стана ясно, че те са наети от самите заведения като танцьорки. Според жените клиентите на заведенията заплащат високи цени за консумация на алкохол, в които са включени и представленията на танцьорките. Клиентите също така могат да заплатят и за индивидуална компания. Жените споделяха, че в предходен опит и в други клубове тази компания включва и предоставянето на сексуални услуги.

След полицейски операции за трафик на хора с цел сексуална експлоатация, жените които участваха в нашата дискусия, се връщат на работа в клубовете, но вече са наети легално на трудови договори. Твърдят, че клубовете вече не изискват те да предоставят сексуални услуги, а да танцуват и да правят индивидуална компания на клиентите. При все това цените за посещение и консумация в клуба остават същите, което вероятно означава, че проституцията е скрита. Жените споделиха, че в рамките на клуба не се чувстват в риск от насилие от страна на клиенти. Услугите, договорени извън клуба, обаче биха могли да доведат до физическо и сексуално насилие. Една от участничките сподели, че жените, с които работи в клуба, доста често са обект на домашно насилие

от страна на своите партньори: запозната е със случай на убийство на проституиращо лице от нейния партньор. Няколко жени посочиха, че е по-вероятно и често срещано да са жертви на физическо и психическо насилие у дома, от техния партньор, отколкото от клиенти. С тези жени не се работи по линия на разпознаването на домашното насилие и насилието основано на пола и много често те имат история с насилието в ранна възраст и го приемат и нормализират.

Жените, участвали в нашата дискусия, имаха висока степен на познание на техните права, особено по отношение на трудово-правните въпроси. Една от участничките бе със завършено висше образование и имаше неуспешни опити за намиране на работа като учител. Участничките споделиха своите намерения за квалификация и евентуален изход от проституцията. И тук основният мотив за предоставяне на секс услуги е финансов – жените работят, за да издържат себе си, децата си, за да изплащат кредити.

Участничките в нашите дискусии от сегмента на клубна проституция не се идентифицират като жертви на трафик на хора с цел сексуална експлоатация дори в случая, в който в следствие на полицейска операция има осъдени за трафик на хора лица. Обясняват, че не са усещали принуда или ограничаване на свободата им на движение. Не става ясно, обаче, дали всички момичета, които са били идентифицирани по време на операцията, са работили при същите условия, и дали една част от тях не са били на по-ниско ниво в йерархията преди. Фактът, че участничките в дискусията говориха положително, лоялно и фамилиарно за своите „шефове“, като същевременно осъждаха поведението на жените, които дават показания и „топят“ шефовете, насочва, че жените са в по-високи нива в йерархията и вероятно се ползват с известни привилегии.

Момичетата споделиха, че някои от техните колежки са принуждавани да предоставят секс услуги от своите интимни партньори. Споделиха, че в някои случаи става въпрос за криминално проявени лица, които намират допълнителен източник на средства, като карат своите партньорки да проституират в клубове или по адреси. И тук, както и в предходната група, дългата история на преживяно насилие, както и интимните взаимоотношения с партньор, който разчита на приходите от проституция, са едни от основните предизвикателства пред разпознаване на признаците на експлоатация. Тук изглежда, че стратегията за справяне на жените не е към еманципация от клубовете или сводниците, а по-скоро към работа в по-добри условия и в по-високи нива на йерархията. Направи впечатление, че жените са имали достъп до наказателни адвокати, които са работили с известни личности от криминалния свят. Поради участието си в съдебни процеси са наясно с елементите на престъплението трафик на хора, но виждат изхода като излизане от най-ниското ниво на експлоатация.

Една от участничките в дискусиите бе минала през сегментите на улична проституция, клубна проституция и VIP услуги, включително в Дубай. Нейната история също бе белязана от сексуално насилие в детска възраст, в семейство с нищета, където бащата бе оставил жената и детето си бездомни на улицата. Момичето бе превърнало идеята за независимост и собствен дом, от който не може да бъде изхвърлена, като

Екип на Дигнита, участвал в дискусиите.

фиксация и цел на нейните усилия. Сподели, че след постигане на своята мечта, ще прекрати предоставянето на сексуални услуги.

Въпреки различните ситуации на всички жени, въпреки различните им истории, целите, към които се стремяха, бяха сходни и може би доста познати за всички, които четат този доклад: независимост, дом, възможност да дадат по-добро бъдеще на децата си, семейство, сигурност. Всяка една от тях споделяше, че проституцията е временна стратегия за справяне и е подчинена на по-далечна цел. Някои от по-образованите момичета имаха конкретни изчисления след колко време и след какви приходи ще могат да си позволят да излязат от проституцията. За жалост в България тези жени не намират спътници и подкрепа, които да

направят изхода от предоставяне на секс услугите по-лесен. Същевременно липсват и механизми за защита от експлоатация от страна на трафикантите и организираната престъпност. България все още де факто наказва и криминализира проституиращите лица - един модел, който е отхвърлен в европейските държави. Необходимо е да бъде отворен дебатът за защита на тази уязвима група от експлоатация, като се обследват детайлно ползите и приложимостта на двата основни модела в Европа: регулационният режим, който регламентира проституцията, и аболиционисткият модел, който криминализира ползвателите на услугите и предлага помощ на проституиращите лица, желаещи да намерят алтернативни източници на доходи.